

Анотація

Красюк І. А. Конкретизація права в забезпеченні ієрархії нормативно-правових актів. – Стаття.

Розглядається роль конкретизації права в забезпеченні ієрархії нормативно-правових актів. На прикладі структури українського законодавства доводиться, що згідно з принципом верховенства закону підзаконні нормативно-правові акти забезпечують виконання законів шляхом конкретизованого нормативного регулювання всього комплексу суспільних відносин.

Ключові слова: верховенство закону, українське законодавство, конкретизація права, ієрархія нормативно-правових актів.

Аннотация

Красюк И. А. Конкретизация права в обеспечении иерархии нормативно-правовых актов. – Статья.

Рассматривается роль конкретизации права в обеспечении иерархии нормативно-правовых актов. На примере структуры украинского законодательства доказывается, что согласно принципу верховенства закона подзаконные нормативно-правовые обеспечивают исполнение законов путем конкретизированного нормативного регулирования всего комплекса общественных отношений.

Ключевые слова: верховенство закона, украинское законодательство, конкретизация права, иерархия нормативно-правовых актов.

Summary

Krasyuk I. A. Specification of law in ensuring of hierarchy of legal acts. – Article.

The role of specification of law is examined in ensuring of hierarchy of legal acts. On the example of structure of the Ukrainian legislation proved, that in obedience to principle of supremacy of law the legal provide execution of laws by the specified normative adjusting of all complex of public relations.

Key words: supremacy of law, Ukrainian legislation, specification of law, hierarchy of legal acts.

УДК 352.075.1(477):303.71

О. С. Орловський

НОВІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ НОРМАТИВНИХ АКТІВ (НА МАТЕРІАЛАХ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ)

Постановка проблеми. На сучасному етапі муніципальної реформи багато вчених проводять критичний аналіз нормативних актів, прийнятих у перші роки після проголошення незалежності України. Багаторічна практика їхнього застосування та доктринального дослідження муніципальної проблематики дозволяють наразі пропонувати зміни й доповнення до застарілих актів. Інколи пропозицій щодо змін і доповнень настільки багато, що більш доцільним є викладення акта в новій редакції. Щоб не тільки аргументовано, але також наглядно й компактно викласти підсумки досліджень та продемонструвати доцільність внесення змін та доповнень або викладення нормативного акта в новій редакції, вважаємо, варто використовувати напрацювання правової статистики. Таким чином, поширення використання статистичного методу під час викладення результатів доктринальних досліджень є важливим науковим завданням. А значущим практичним завданням є популяризація стислого викладення результатів ґрунтовних аналізів нормативних актів за допомогою статистичного методу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами, пов'язаними з практичною реалізацією та вдосконаленням змісту нормативних актів, які регламентують проведення загальних зборів за місцем проживання, займалися І. Б. Коліушко, В. П. Рубцов,

А. Ф. Ткачук та інші вчені. Однак вони не проводили дослідження всього тексту Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні або відповідних фрагментів статутів територіальних громад в узагальненому та згрупованому вигляді.

Формулювання мети статті. Мета статті – продемонструвати на прикладі нормативної регламентації на державному рівні загальних зборів за місцем проживання те, як застосування таких статистичних показників, як середнє арифметичне, мода, медіана та графічні зображення, дозволяє більш ґрунтовно здійснювати аналіз текстів нормативно-правових актів та сформулювати висновки щодо ефективності їхніх норм.

Виклад основного матеріалу. Зарубіжні юристи, аналізуючи нормативно-правові акти, все частіше вдаються до узагальнення результатів своїх досліджень за допомогою графіків, діаграм, статистичних показників. Поки що в українських наукових виданнях подібні публікації є поодинокими. Проте, вважаємо, якщо досліджується нормативно-правовий акт у цілому, недоцільно оформлювати результати дослідження у вигляді критичних зауважень стосовно окремих положень та/або позитивних зауважень стосовно певних статей. Комплексне дослідження тексту нормативно-правового акта краще резюмувати у вигляді комплексних висновків.

Аналіз Постанови Верховної Ради України від 17 грудня 1993 р. «Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні» (далі – Положення) [1] дозволив зробити такий висновок: більшість норм Положення є застарілими, не узгоджуються із чинним законодавством та не можуть бути реалізованими на практиці. Але для того, щоб аргументувати це твердження, треба оприлюднити результати дослідження з використанням статистичного методу.

Рис. 1 підсумовує авторську оцінку доступності викладення правових норм у Положенні для потенційних користувачів. Нормативно-правовий акт досліджувався постатейно, тому на рис. 1 відображено авторську точку зору щодо чіткості кількох норм, об'єднаних у відповідну статтю Положення (0 – мінімальне можливе значення, норми статті є повністю незрозумілими; 5 – максимально можливе значення, норми статті є повністю доступними для виконання).

Середня авторська оцінка доступності викладених правових норм у Положенні – 3,4, мода – 5, медіана – 3.

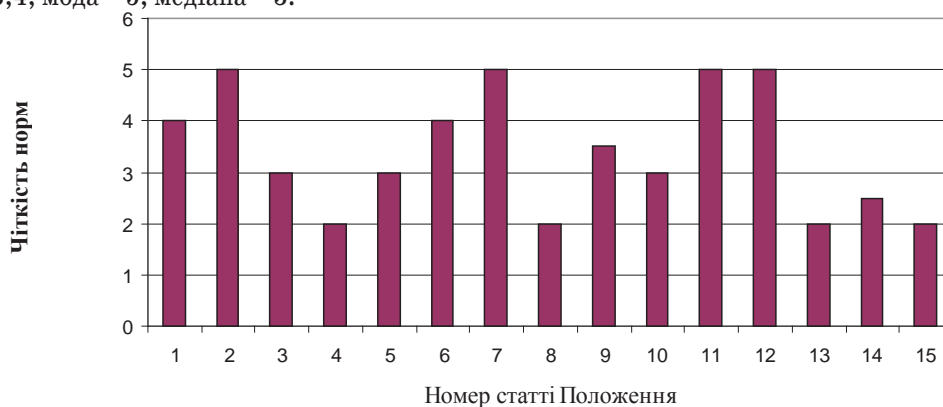

Рис. 1. Доступність викладення правових норм у Положенні

Середнє арифметичне обчислюється шляхом підрахування суми оцінок кожної з 15 статей та подальшим діленням отриманого результату на 15 (кількість статей у Положенні). Вона вказує на усереднену авторську оцінку зрозумілості Положення. Показник 3,4 є достатньо високим, якщо взяти до уваги, що максимальне значення середнього арифметичного дорівнює 5.

Однак було б нелогічно обмежитися тільки одним показником, який до того ж має абстрактний характер: якщо розглянути рис. 1, можна побачити, що жодна стаття не оцінена в 3,4 балу, і тільки стаття 9 з оцінкою 3,5 балу наближається до середнього арифметичного показника.

Щоб зрівняти можливі похибки, яких можна допустити, використовуючи тільки середнє арифметичне, треба проаналізувати структурні середні показники – моди й медіани. І мода, і медіана вказують на конкретні цифри-оцінки, які зустрічаються в дослідженні. У випадку з рис. 1 мода дорівнює 5 (на такий бал оцінено статті 2, 7, 11, 12 Положення). Медіана має значення 3 (на такий бал оцінено статті 3, 5 і 10 Положення).

Мода (M_0) – це величина, яка найчастіше зустрічається в аналізованій сукупності. Те, що в аналізованій сукупності найбільш часто зустрічається саме максимально можлива величина – 5, може означати, що нормативно-правовий акт потребує змін та доповнень, але не нової редакції, адже більшість його статей отримали максимальну оцінку. Вдаючись до змістовного аналізу тексту статей, які отримали бал «5», зазначимо, однак, що вони мають загальний, описовий, констатуючий характер. Наприклад, стаття 7 має такий зміст: «Збори мають право звертатися з пропозиціями до відповідних Рад, державних органів, інших органів місцевого і регіонального самоврядування, керівників підприємств, організацій і установ, які зобов'язані розглянути ці пропозиції та інформувати у місячний строк про результати розгляду осіб або органи, за рішенням яких було скликано збори» [1], а стаття 11 такий: «З розглянутих питань збори приймають рішення. Рішення зборів приймаються більшістю голосів громадян, які присутні на зборах, відкритим або таємним голосуванням. Рішення зборів підписуються головою і секретарем зборів» [1].

Медіана (M_e) – це варіанта, яка знаходиться в середині варіаційного ряду та поділяє його навпіл. Медіана має значення 3. Це означає, що половина аналізованих статей Положення отримали не більше 3 балів, а інша половина – не менше 3 балів. Враховуючи, що максимально можливий показник – 5 балів, оцінка половини статей нижче 3 балів є вагомим аргументом на користь їхнього перегляду. А перегляд більшої половини статей нормативного акта робить більш доцільним його викладення в новій редакції, ніж внесення змін та доповнень.

Рис. 2 підсумовує оцінку кількості реальних та фіктивних норм у кожній із статей Положення. Під час проведення цієї оцінки автор виходив із власного практичного досвіду, а також із наявності в поточному законодавстві норм, які конкретизують бланкетні норми Положення (0 – мінімальне можливе значення, усі норми статті є фіктивними; 5 – максимально можливе значення, усі норми статті є реальними).

Рис. 2. Реальність правових норм Положення

Середнє значення авторської оцінки реальності правових норм Положення – 3,57, мода – 5, медіана – 3,5.

Середній арифметичний показник є вельми високим: 3,57 із 5 максимально можливих балів. Але його доцільно проаналізувати разом із значенням моди (величини, яка найбільш часто зустрічається в сукупності) – 5. Найвищий бал отримали статті 1, 2 та 11, а бал 4,5 – стаття 12. Аналіз змісту цих статей вказує на те, що вони закріплюють найбільш «описові» положення. Стаття 1 передбачає: «Загальні збори громадян скликаються за місцем проживання громадян (села, селища, мікрорайону, житлового комплексу, вулиці, кварталу, будинку та іншого територіального утворення) для обговорення найважливіших питань місцевого життя» [1], стаття 2 присвячена визначенню кола осіб, які мають право брати участь у загальних зборах за місцем проживання, а текст статті 11 наводився вище.

Значення медіани також є відносно високим і складає 3,5 балу. На нашу думку, це свідчить про той факт, що Положення містить значну кількість норм, які не потребують істотної й ґрунтовної переробки. Однак цих норм наразі недостатньо для здійснення ефективної нормативно-правової регламентації загальних зборів за місцем проживання. Аналіз рис. 2 вказує на напрям удосконалення Положення, а саме на необхідність його більшої деталізації й конкретизації.

Рис. 3 демонструє авторський погляд на ефективну нормативно-правову регламентацію скликання й проведення загальних зборів громадян за місцем проживання. Вважаємо, що нормативно-правову регламентацію загальних зборів доцільно здійснювати на державному, а не на місцевому рівні. Відповідно, на рис. 3 наведено ступінь наближеності норм Положення до тези про те, що нормативно-правову регламентацію загальних зборів доцільно здійснювати на державному, а не на місцевому рівні (0 – максимально можливе значення, усі норми статті узгоджуються з авторською позицією; 5 – мінімальне можливе значення, усі норми статті протирічать авторській позиції). Оцінка наближеності до авторської тези проводиться для того, щоб обґрунтувати необхідність внесення змін до чинного законодавства, а також для обґрунтування того, якими мають бути ці зміни.

Рис. 3. Наближеність норм Положення до авторського погляду на оптимальну нормативно-правову регламентацію загальних зборів

Середнє значення авторської оцінки наближеності норм Положення до авторського погляду на оптимальну нормативно-правову регламентацію загальних зборів – 2,73, мода – 3, медіана – 3.

Середнє арифметичне вказує на той факт, що якщо виходити із тези про доцільність здійснення нормативно-правової регламентації скликання й проведення загальних зборів за місцем проживання на державному, а не на місцевому рівні, то чинне законодавство відповідає їй приблизно на 50% (показник середнього арифметичного – 2,73 балу). Тобто на сучасному етапі приблизно половина істотних для скликання й проведення загальних зборів за місцем проживання питань регламентується на державному рівні, а інша половина – на місцевому рівні. Збіг значення моди й медіани у випадку із цим дослідженням не несе смислового навантаження. Низьке значення моди (-3 бали) і медіани (-3 бали) за максимально можливого значення 0 вказує на те, що текст більшості статей Положення має бути докорінно змінено, щоб нормативний акт, який буде прийнято на заміну Положення, регламентував би на державному рівні скликання й проведення загальних зборів за місцем проживання в найбільш ефективний спосіб. Це твердження підкреслюється численними зауваженнями вчених, а також практикою практичного використання норм Положення.

Висновки. Застосування таких статистичних показників, як середнє арифметичне, мода й медіана, а також графічних зображень дозволяє більш ґрунтовно здійснювати аналіз текстів нормативно-правових актів та формулювати висновки щодо ефективності їхніх норм. *Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі* вбачаються в необхідності проілюструвати можливості використання інших статистичних показників, крім середнього арифметичного, моди й медіани.

Література

1. Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні, затверджене Постановою Верховної Ради України від 17 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 6. – Ст. 30.

Анотація

Орловський О. С. Нові підходи до оцінки нормативних актів (на матеріалах загальних зборів громадян за місцем проживання). – Стаття.

Стаття присвячена прикладам застосування таких статистичних показників, як середнє арифметичне, мода й медіана, а також графічних зображень під час оцінки змісту нормативних актів. Такий підхід дозволяє більш ґрунтовно здійснювати аналіз текстів нормативно-правових актів та сформулювати висновки щодо ефективності їхніх норм. Можливості, які надає статистичний метод, демонструються на прикладі дослідження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні. Подібний аналіз із конституційно-правової точки зору здійснюється вперше.

Ключові слова: загальні збори за місцем проживання, статистичний метод, середнє арифметичне, мода, медіана.

Аннотация

Орловский А. С. Новые подходы к оценке нормативных актов (на материалах общих собраний граждан по месту жительства). – Статья.

Статья посвящена примерам применения таких статистических показателей, как среднее арифметическое, мода и медиана, и графических изображений при оценке содержания нормативных актов. Такой подход позволяет более емко осуществлять анализ текстов нормативно-правовых актов и формулировать выводы относительно эффективности их норм. Возможности, которые предоставляет статистический метод, демонстрируются на примере исследования Положения об общих собраниях граждан по месту жительства в Украине. Подобный анализ с конституционно-правовой точки зрения осуществляется впервые.

Ключевые слова: общее собрание по месту жительства, статистический метод, среднее арифметическое, мода, медиана.

Summary

Orlovsky O. S. New approaches to the assessment of regulations (based on the local meetings' legislation). – Article.

Article is dedicated to the examples of application of such statistical indicators as arithmetic mean, median and mode, and graphics in the evaluation of the legal regulations. This approach allows to provide more capacious and clearly analysis of regulations and to formulate opinions about their effectiveness. Opportunities given by the statistical method are demonstrated on the materials of the local meetings. Such an analysis is given for the first time in the Ukrainian constitutional doctrine.

Key words: local meeting, statistical method, arithmetic mean, mode, median.

УДК 340.12:141.311.653

А. В. Калмазан

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ СМЫСЛЫ ТЕРМИНА «КОНЦЕПТ» И СОВРЕМЕННАЯ ФИЛОСОФИЯ ПРАВА

Новым аспектом рассмотрения таких категорий философии права, как «справедливость», «свобода», «равенство», «порядок» и многих других, является их понимание как концептов права и как концептов культуры, что позволяет в свою очередь увидеть взаимодействие правовых смыслов этих терминов с соответствующими глубинными смыслами общекультурной коммуникации [1, с. 69].

В философии права термин «концепт» пока применяется сдержанно, в связке с «понятием», «категорией», «принципом». Единства в их употреблении нет: одни